

Вознюк О. Деякі психолінгвістичні феномени вивчення іноземних мов // Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура: збірник наукових праць / за заг. ред. О. В. Ковтун. К. : НАУ, 2022. 308 с. С. 58-61.

Олександр Вознюк
Житомирський державний університет
імені Івана Франка. Житомир (Україна)

ДЕЯКІ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ФЕНОМЕНИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Розглядаються важливі психолінгвістичні феномени, такі, як "педагогічний резонанс", феномен "дзеркальних нейронів", "викликані потенціали головного мозку", "праймінг-ефект", що мають бути відомими широкому колу педагогів-практиків та використовуватися ними в освітньому процесі під час викладання іноземних мов.

Ключові слова: структури мозку, дзеркальний ефект, емпатійні реакції.

Abstract. Important psycholinguistic phenomena are considered, such as "pedagogical resonance", the phenomenon of "mirror neurons", "evoked potentials of the brain", "priming effect", which should be known by a wide range of practicing teachers and used by them in the educational process in the process of teaching foreign languages.

Key words: brain structures, mirror effect, empathic reactions.

Як засвідчують наукові експерименти, освітній процес, що охоплює й вивчення та викладання іноземної мови, є *резонансним феноменом*, оскільки взаємодію учасників зазначеного процесу можна аналізувати в контексті резонансних явищ. Так, на рівні нейронної організації мозку людини явище резонансу виявляється у феномені "дзеркальних нейронів", що був відкритим Джакомо Ріццолатті (Giacomo Rizzolatti) та його колегами [2]. Вони виявили своєрідний дзеркальний ефект, згідно з яким дії/поведінка людини з певною активацією відповідних нейронних структур її мозку, які спричиняють активацію того самого шаблону нейронів у мозку іншої людини, яка спостерігає або бере участь у цих діях.

Цей феномен втілюється як у процесі викликаних потенціалів мозку (коли частотні характеристики сприйманих людиною звуків породжують мозкові процеси, що мають однакові частотні характеристики), так і у ідеомоторних реакціях, коли в мозку у людини, яка уявляє певні фізичні рухи, генеруються нервові імпульси, що виникають під час реальних фізичних рухів. При цьому ідеомоторні реакції у людини можуть викликати не тільки думки про власні фізичні рухи, а й процес спостереження людиною за фізичними рухами інших людей.

Зазначені феномени можуть використовуватися у навчальних цілях у вигляді "педагогічного резонансу", який передбачає резонансну організацію освітнього процесу, що може застосовуватись під час навчання іноземних мов. Принципи педагогічного резонансу [1] можна проілюструвати наступним прикладом: клас учнів поділений на дві групи: група А – ті, хто вміє швидко вчитися, група Б – ті, хто вчиться повільніше. Вчитель організовує урок за певною темою з групою А. Потім вчитель чекає 1-2 тижні, поки навчальний матеріал теми "фільтрується" через клас учнів на рівні "ідей, що носяться у повітрі" (коли циркуляція інформації відбувається резонансним чином на невербальному рівні). Потім групи А і Б об'єднуються, і урок проводиться за тією самою темою, коли навчальний матеріал пояснюється ще раз, але вже усьому класу. У цих

умовах група Б набуває знання дещо краще, ніж колиурок на тему організований лише для учнів групи Б. Отже, завдяки резонансному ефекту знання, які група А вже набула, певним чином транслюються учням групи В, які в цьому випадку можуть швидко та ефективно освоїти навчальну інформацію.

Заперечення проти резонансного навчання ґрунтуються на думці, що неможливо резонансним чином транслювати, наприклад, таблицю множення. Але резонансне навчання передбачає не передачу знаково-вербальної інформації (проблема такого типу резонансної передачі інформації залишається актуальною), а передачу екстравербальної інформації (ймовірно, через механізм "дзеркальних нейронів"), що дуже важливо не лише у процесі спілкування, а й актуалізації життєвого досвіду у вирішенні людиною проблем, коли емоційна активація є вирішальним етапом (і механізмом) цього процесу (О. К. Тихомиров).

Слово як сенсорний сигнал викликає в мозку збудження в нейронних ансамблях не тільки в зонах мозку, пов'язаних із сприйняттям вербальної інформації, а й у зонах, пов'язаних із властивостями/функціями/діями, які дане слово відображає, що отримало назву "праймінг ефект" ("priming effect"), який виявляє перцептивний, семантичний та концептуальний аспекти: якщо ми чуємо звук, пов'язаний, наприклад, з діями губ, ми швидше розпізнаємо слова, які за своїм значенням пов'язані з рухами губ. У цілому, феномен "праймінгу" відображає психологічний механізм, що забезпечує неусвідомлений вплив одноразового впливу стимулу, будь-якого виду на реакцію на наступний стимул, коли, наприклад, слово "nurse" розпізнається швидше після слова "doctor", ніж після слова "bread" [4].

Зазначена фонетична закономірність впливає з основних принципів формування акустичної мови у відповідних ділянках мозку людини, що пояснюється *психологією суб'єктивної семантики*, яка виявила "оперативні одиниці сприймання", що інваріантним чином реалізують актуальний опис об'єкта і дають можливість досліджувати різноманітні семантичні поля і простори. Так, Н. Хенлі (1969 р.) виявлена подібність значення слів, які є назвами тварин: тварини мисляться респондентами не так, як це робиться в біологічних класифікаціях, при цьому респонденти використовують ознаки екстралінгвістичного походження. Ч. Осгудом (1957 р.) отримані координатні вектори, котрі стійко характеризують поняття, позначені словами різних мов у рамках різноманітних культур.

Слово, таким чином, виявляється "спресованим досвідом", що містить у собі як досвід людини, так і відображає той чи інший аспект реальності. А оскільки в силу логіки визначення, для того щоб визначити предмет, слід порівняти його з іншими предметами, які також вимагають визначення та подальшого порівняння з іншими словами, то окреме слово резонансним чином відображає (і актуалізує) всю реальність.

Ще один важливий факт психолінгвістичного аспекту процесу вивчення іноземної мови пов'язаний з тим, що використання людиною іноземної мови може підвищувати рівень агресивності цієї людини. Вчений-когнітивіст Julie Sedivy, автор книги "*Language in Mind: An Introduction to Psycholinguistics*", аналізує наукові дані про "моральні флуктуації", які мають місце, коли ми думаємо та спілкуємось іншою (іноземною) мовою [3], коли використання іноземної мови певним чином змінює моральні судження учасників, підвищуючи їхній рівень агресивності.

Одне з пояснень цього явища полягає в тому, що відмінності у сприйнятті світу людиною пов'язані з тим, що рідна мова нашого дитинства реалізується з більшою емоційною інтенсивністю, ніж іноземна мова, якої ми навчаємось у більш академічному середовищі завдяки лівопівкульовим (абстрактно-логічним, "холодно емоційним") психічним механізмам. Таким чином, моральні міркування, зроблені іноземною мовою, меншою мірою заряджені емоційними реакціями порівняно з випадком, коли ми використовуємо рідну мову, освоєну в дитинстві на рівні механізмів емоційно-образної правої півкулі головного мозку та пов'язану з емпатійними реакціями [5].

Висновки. Зазначені психолінгвістичні феномени мають бути відомими широкому

колу педагогів-практиків та використовуватися ними в освітньому процесі під час викладання іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Ostrander Sheila, Schroeder Lynn. *Superlearning* 2000. New York: Delacorte Press, 1995 (first published 1979). 448 p.
2. Rizzolatti G., Arbib M. A. Language within our grasp // *Trends in Neurosciences*. 1998. № 21. P. 188-194.
3. Sedivy Julie. How Morality Changes in a Foreign Language // *Scientific American*, Sep 2016.
4. Weingarten E., Chen Q., McAdams M., Yi J., Hepler J., Albarracín D. From primed concepts to action: A meta-analysis of the behavioral effects of incidentally presented words // *Psychological Bulletin* 2016. 142 (5). P. 472-497.
5. Voznyuk O. V. The farther reaches of studying foreign languages as a psycholinguistic phenomenon // *Building Professional Linguistic Competence of Future Specialists: VI Regional Students Scientific Internet-Conference (November 27, 2020)*. Zhytomyr: Zhytomyr Medical Institute, 2020. P. 223-235.